

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΝΕΟ)
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1:

- α) 1. Λάθος: «ή δε τοῦ φρονήσαι...τινός τυγχάνει»
2. Λάθος: «ὑπό δε τῆς περιαγωγῆς... βλαβερον γίνεταί»
3. Σωστό: «Τούτου τοίνυν ... τῆς περιαγωγῆς»

β) «σφεῖς ἐντιθέναί» αναφέρεται στη λέξη: «επαγγελλόμενοι»
« ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος» αναφέρεται στη λέξη: «το ὄργανον»

B1. Στο παρατιθέμενο χωρίο ο Σωκράτης, αφού έχει προσδιορίσει αρχικά τι δεν είναι παιδεία, καταλήγει σε ένα ορισμό της. Ορίζει την παιδεία ως την τέχνη που θα βοηθήσει την ψυχή στη μεταστροφή της από τον κόσμο των αισθητών όντων στον νοητό κόσμο των Ιδεών, ώστε να καταφέρει να θεαθεί τις Ιδέες και την Ιδέα του Αγαθού («Τούτου τοίνυν...διαμηχανήσασθαι»). Γι' αυτό τον όρο, που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Αγαθόν πάντως είναι το εἶναι και ό,τι διατηρεί το εἶναι, η τάξη, ο κόσμος, και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα και ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Βέβαια, από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στη πολυσήμαντη λέξη αγαθόν, εδώ να τονιστεί μόνο ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού. Η παιδεία, λοιπόν, είναι αυτή που θα βοηθήσει την ψυχή να μεταστραφεί από τον κόσμο των αισθητών όντων στο κόσμο των Ιδεών. Τον όρο «τὸ ὄν» θα τον κατανοήσουμε καλύτερα αν σκεφτούμε ότι αυτή η ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἶμι αποδίδει εδώ την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό, αυτό που πραγματικά υπάρχει. Για τον Πλάτωνα αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά. «Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα». Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι ιδέες, όχι τα αισθητά.

Όσον αφορά τώρα την έννοια της περιαγωγής, η τελευταία σημαίνει μεταστροφή. Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιεκτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση, αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης

προς τον “ήλιο”, προς το αγαθό - για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521 d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το όντως Ον, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα -και αυτή είναι η αληθινή φιλοσοφία». Τέλος, ο Σωκράτης, προκειμένου να διευκρινίσει την θέση του για την μεταστροφή της ψυχής αναφέρει το παράδειγμα της όρασης. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι το ζητούμενο δεν είναι να εμφυτευτεί στην ψυχή (και ειδικότερα στο λογιστικόν) η ικανότητα της θέασης του νοητού κόσμου («οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῶ το ὄρᾶν»), αφού την ικανότητα αυτή τη διαθέτει («ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό»). Όμως, η ψυχή δεν είναι σωστά προσανατολισμένη, αφού δεν κοιτάζει προς τα εκεί που θα έπρεπε να κοιτάζει («οὐκ ὀρθῶς δέ τετραμμένω οὐδέ βλέποντι οἱ ἔδει»), δηλαδή προς τον νοητό κόσμο των Ιδεών, αλλά είναι προσανατολισμένη προς τον αισθητό κόσμο. Ο στόχος που έχει να εκπληρώσει η παιδεία είναι η μεταστροφή της ψυχής προς τον νοητό κόσμο (τοῦτο διαμηχανήσασθαι).

B2. Στο δοθέν απόσπασμα από την Πολιτεία του Πλάτωνα ο Σωκράτης συνεχίζει τη διήγηση της αλληγορίας του σπηλαίου, επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας. Ξεκινά τη διατύπωσή του αρνητικά, προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία. Έτσι, καλεί τους συνομιλητές του («ἡμᾶς») να παραδεχτούν πως αν είναι αληθινά (εἰ ταῦτ' ἀληθῆ) όλα όσα έχει προαναφέρει, τότε πρέπει να παραδεχτούν και πως η παιδεία δεν είναι τέτοια όπως την ορίζουν όσοι την έχουν για ἐπάγγελμά τους («ἐπαγγελλόμενοι»). Αυτοί ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως αυτή ο άνθρωπος την αποκτά μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Για να ενισχύσει μάλιστα την άποψη του για τους σοφιστές, ο Σωκράτης χρησιμοποιεί τη παρομοίωση με τα μάτια ενός τυφλού. («οἷον τυφλοῖς... ἐντιθέντες»). Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι οι σοφιστές με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν («ἐντιθέναι») τη γνώση στην ψυχή των μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά (παρομοίωση). Στο σημείο αυτό κάνει έναν δριμύ υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών, οι οποίοι είχαν ως ἐπάγγελμά τους τη μόρφωση, έναντι αδρῆς αμοιβῆς, κάτι το οποίο έρχεται σε απόλυτη αντίθεση με τις διδασκαλίες του Σωκράτη. Για το Σωκράτη η δύναμη της γνώσης υπάρχει στην ψυχή του ανθρώπου και η γνώση είναι ἀνάμνηση. Γι' αυτό τον λόγο άλλωστε και επαναλαμβάνει τη πρόθεση «ἐν». Ο άνθρωπος, λοιπόν, σύμφωνα με τον Σωκράτη γνωρίζει την αλήθεια, την Ιδέα, και πως η προσπάθεια της φιλοσοφικής σκέψης έγκειται στο να βοηθήσει τον άνθρωπο να την ξαναθυμηθεί, να την επαναφέρει στη μνήμη του. Και ο Πλάτων, όμως, δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτή την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά ἀνάμνησιν.

B3.

1: α

2: γ

3: β

4: β

5: γ

B4α.

φανόν: **φάσμα**

άνασχέσθαι: **ανακωχή**

περιακτέον: **άξονας**

τετραμμένω: **ανατροπή**

έντιθέντες: **παρακαταθήκη**

άπόλλυσι: **απώλεια**

B4.β.

- Οι πρόσφυγες, που καταφθάνουν το τελευταίο διάστημα στη χώρα μας αναζητούν τη δική τους «γη της Επαγγελίας».
- Έχει αναγάγει σε επιστήμη την εύρεση δικαιολογιών.

B5. Τόσο το κείμενο αναφοράς όσο και το παράλληλο κείμενο αναφέρονται στο σκοπό της παιδείας, προκειμένου να καταδειχτεί η σημασία της για τον άνθρωπο αλλά και ο τρόπος με τον οποίο καθορίζει τη ζωή του. Πρόκειται για μια διαδικασία απαραίτητη για την ψυχή και τον πολίτη.

Για τον Σωκράτη η παιδεία αφυπνίζει την ψυχή για να μάθει αυτό που ήδη γνωρίζει από την πρότερη ζωή της στον υπερουράνιο τόπο. Πρόκειται για την περιαγωγή της ψυχής από τον αισθητό στον νοητό κόσμο, από τα πάθη στην αρετή, από τη φύση στις Ιδέες. Δεν μπορεί να χαρακτηριστεί απλώς μάθηση αλλά μεταστροφή με όσο το δυνατό ευκολότερο και αποτελεσματικότερο τρόπο (ως *ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα*). Πρόκειται για μια διαδικασία που κρίνεται απαραίτητη για τη διάπλασή του. Η παιδεία είναι η τέχνη που, προσανατολίζοντας και καθοδηγώντας τις δεδομένες γνωστικές δυνατότητες του ανθρώπου, προαγει την ολιστική και βαθμιαία προσέγγιση του Αγαθού.

Στο κείμενό του ο Δελμούζος επισημαίνει γενικότερα πως η παιδεία στοχεύει στη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής ("Σκοπός της είναι να υπηρετήσει και να κάνει καλύτερη τη ζωή του ανθρώπου").

Μια πρώτη άποψη του που παρουσιάζει ομοιότητα με το πλατωνικό κείμενο είναι η αναφορά στο γεγονός πως η ζωή του ανθρώπου γίνεται καλύτερη "όσο περισσότερο δουλεύεται η ψυχή του". Η καλύτερη ζωή σημαίνει «πιο καλλιεργημένη, ηθική και ελεύθερη», ενώ η πρόταση του Πλάτωνα αποσκοπεί σε μια ζωή πνευματική, με την ψυχή στραμμένη στη θέαση των Ιδεών και του Αγαθού. Παράλληλα, ο

Δελμούζος ισχυρίζεται πως η ψυχική καλλιέργεια είναι αποτέλεσμα συνεχούς ατομικής προσπάθειας “καρπός που ωριμάζει ολοένα και περισσότερο”. Η παιδεία είναι αυτή που βοηθά τον άνθρωπο να αποδεσμευτεί από τον υλικό κόσμο και να ανυψωθεί προς την ελευθερία. Όμως, αυτό δε σημαίνει πως όλοι μπορούν να την κατακτήσουν στον ίδιο βαθμό. Αυτό εξαρτάται από τη «δύναμη» του καθενός. Ο Πλάτωνας, από την άλλη, δια στόματος του Σωκράτη συγκρίνει τη διανοητική ικανότητα του ανθρώπου με τις ηθικές αρετές που διαμορφώνονται με την άσκηση και τον εθισμό. Αυτό αποδεικνύει τη σημασία της ατομικής προσπάθειας και προαίρεσης, καθώς εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο ο βαθμός της άσκησής του σε αυτή.

Γίνεται σαφές από τα παραπάνω πως και τα δύο κείμενα δίνουν εξάρουν τη σημασία της παιδείας ως παράγοντα που επιδιώκει να υποτάξει και να μεταμορφώσει τις άλογες δυνάμεις της ψυχής.

Γ1. Και αν κανείς με ρωτήσει: Καλά, τι εννοείς, αν κάποιος βλάπτει την πόλη, πρέπει να κάνουμε ειρήνη μαζί του; Δεν θα το έλεγα· αυτό που εννοώ είναι ότι πολύ γρηγορότερα θα τους τιμωρούσαμε, αν δεν προκαλούσαμε καμιά αδικία· γιατί δεν θα είχαν κανέναν σύμμαχο.

Γ2. Ο Ξενοφών θεωρεί ότι αν κάποιος ανατρέξει στο παρελθόν θα καταλάβει τα πλεονεκτήματα της ειρήνης. Θα ανακαλύψει, βέβαια, ότι παλαιότερα πολλά χρήματα εισέρρευσαν στην πόλη, ενώ στον πόλεμο όλα αυτά κατασπαταλήθηκαν· θα καταλάβει, αν το σκεφτεί, ότι εξαιτίας του πολέμου έχουν εξαφανιστεί πολλά από τα έσοδα ενώ όταν έγινε ειρήνη στη θάλασσα, τα έσοδα αυξήθηκαν, και επιπλέον βρισκόνταν στη διάθεση των πολιτών για να τα αξιοποιήσουν όπως ήθελαν.

Γ3α.

- έκλιπούσας: ἐξέλειπες
- εισελθούσας: εισήεις/ εισήεισθα/ εισήρχου
- καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

Γ3β.

- μᾶλλον: μάλα, μάλιστα
- θᾶπτον: ταχέως, τάχιστα

Γ3γ.

- τις: τισί(ν)
- προσόδους: πρόσοδοι
- πολίταις: πολίτα

Γ4α.

- ἡ εἰρήνην: β' ὄρος σύγκρισης, εξαρτώμενος από το κερδαλέωτερον, με α' ὄρο το «πόλεμον, και υποκείμενο του εἶναι.
- ταῦτα: υποκείμενο στο ἄν κριθείη (αττική σύνταξη)
- τῶν προσόδων: γενική διαιρετική στο πολλά
- ἄγειν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο χρή

Γ4β.

- ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή συνημμένη στα χρήματα, εξαρτώμενη από το ρήμα εὐρήσει.

Γ4γ.

- πῶς ἄν ἄμεινον ταῦτα κριθείη: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής ἄγνοιας σε θέση αντικειμένου στο ρήμα οὐκ οἶδα (εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα πῶς, εκφέρεται με δυνητική ευκτική ἄν κριθείη και δηλώνει το δυνατό στο παρόν μέλλον)
- ὡς χρή και πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση σε θέση αντικειμένου στο ρήμα λέγεις (εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο ὡς και δηλώνει υποκειμενική κρίση, εκφέρεται με οριστική χρή και δηλώνει το πραγματικό)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

Βασιλειάδου Μ., Εσκιτζή Ρ., Μπάσιου Α., Νεοχωρίδου Ι., Σεβρής Κ., Στριγγας Ι.